

Första läsningen: **Apg 13:14, 43-52** (*Då vänder vi oss till hedningarna*)

Antiochia i Pisidien (Obs. inte detsamma som storstaden Antiochia i Syrien, se kartan) var en grekisk-romersk stad med en judisk minoritet. Här hittades 1912 en intressant inskription som visar att *Quirinius* (han som nämns som ”ståthållare” vid Jesu födelse i Luk 2:2) varit *duumvir*, dvs. borgmästare, här (en ren hederstitel, den höge militären lät sig representeras av en prefekt). Paulus och Barnabas predikar att Jesus är Messias, Guds Son, och både judar och nyfikna hedningar samlas kring honom. Motståndarna *smäddar* (v. 45, ett starkt ord som står för *blasfemi*, hån mot Gud, dvs. Jesus). Apostlarna tröstras vid tanken på Guds ord hos profeten Jesaja (v. 47; jfr Jes 49:6; 2:2-4; Mik 4:1-3; Jer 3:17). *Den goda nyheten*, evangeliet, går nu till hedningarna. Det är en **avgörande vändpunkt** i den tidiga kyrkan och får följder (se Apg kap 15)! Stolta, ja glada, skuddar de stadens damm av fötterna som tecken på bruten gemenskap (jfr Matt 10:14).

Andra läsningen: **Upp 7:9, 13-17** (*Lammet skall vara deras herde och leda dem fram till livets vattenkällor*)

Hur många blir frälsta? Johannes ser *en stor skara som ingen kunde räkna* (siffrorna i Upp 7:4 är klart symboliska). Kläderna är vita som dopdräkter eller som prästers och ministranters *albor* i mässan (alba = ”vit klädnad” på latin). Vitt står för renhet. Palmkvistarna är *triumfatoriska segertecken*. Vi är gäster vid en evig judisk *lovhyddfest* (jfr Sak 14:16) eller katolsk *palmsöndagsmessa* (jfr Mark 11:8). De frälsta kommer från *det stora lidandet*, dvs. de har utstått misshandel, hån och kränkningar för Jesu skull – som Paulus och Petrus. Vi som ännu lever och strider här på jorden får en försmak av deras tröst: Gud slår upp ett *tält* över oss, **kyrkan**. Vårt hjärtas *hunger* och *törst* stillas i **eukaristin**. Guds lamm sitter på *tronen* framför oss, **altaret**. Genom **prästen** vill han vara *herde* och *torka alla tårar* från våra ögon.

Evangelium: **Joh 10:27-30** (*Jag ger mina får evigt liv*)

I Mellanöstern vandrar än i dag herdar med sina får. På given rösts signal rör sig djuren åt ett håll, en annan signal får dem att vända om. Men det måste vara rätt herdes röst, annars händer inget. Att ha Jesus till herde är att vara *förtrogen med hans röst*. Det blir vi genom bön, messa och bibelläsning. En herde som älskar sina får är redo att kämpa för dem, som herdepojken David, som slogs mot lejon och björnar och *ryckte bytet ur käftarna* på dem (1 Sam 17:35). Så slås Jesus för oss mot djävlarne: *ingen skall rycka dem ur min hand*, säger Jesus beslutsamt (v. 28). Han lovade Petrus att bygga sin kyrka på honom som på en

klippa och att bevara den (Matt 16:18). *De skall aldrig någonsin gå under*, lovar han här igen (v. 28). **Jesus är ett med Fadern** (v. 30), genom Jesus blir vi det också – och med varandra (jfr Joh 17:11, 22-23). Det vill säga: *kyrka*.

MÅNDAGEN I FJÄRDE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 11:1-18** (*Gud har gett hedningarna möjlighet att omvända sig*)

Petrus var urkyrkans främste ledare, men man kunde ställa honom till svars när han verkade göra något som stred mot rätt tro och sed. Även påven i vår tid, Petrus efterträdare, måste ju förklara sina beslut och kan få kritik för dem. Petrus presenterar här ett oerhört vågat och radikalt steg: Att ta in hedningar i kyrkan utan att låta dem bli judar först. Det är svårt för oss idag att fatta vilka hinder av traditionella föreställningar och fördomar som först måste övervinnas – även hos Petrus själv! Gud själv fick ingripa och upprepa sitt budskap tre gånger (v. 10). Hela sammanhanget – kapitel 10 och 11 – är Nya testamentets mest detaljerade omvändelsehistoria. Händelsen blev en avgörande vändpunkt för urkyrkan. För Lukas var det viktigt att visa att steget togs av Petrus *innan* Paulus. När det sedan skär sig mellan dessa två (se Gal 2:11-14 – en smärtsam episod som inte nämns i Apostlagärningarna), så är det för att Petrus inte vågar stå fast vid vad han lär.

Observera (v. 18) att Petrus förklaring *accepteras*, inte ”godkänns” (de troende stod inte över Petrus). När påven uttalar sig ”*ex cathedra*” (dvs. fäller ett slutgiltigt avgörande i frågor om tro och moral, i kraft av sitt ämbete, se *Katolska kyrkans katekes*, nr 891), då ska alla kristna samtycka såsom urkyrkan i Jerusalem gjorde. Det utesluter inte debatt och frågor – tron måste ju *förstås* innan den kan bejakas!

Evangelium: **Joh 10:1-10** (*Jag är grinden in till fåren*)

Profeten Hesekiels bok, kapitel 34, är bakgrund till hela detta kapitel hos Johannes (liksom också Ps 23; Jes 40:10-11). Folkets falska ledare är som herdar som inte bryr sig om fåren. Gud väljer då att själv bli deras herde (Hes 34: 11 f). Att Jesus, Guds Son, är vår herde märks på att vi har en djup livsgemenskap med honom, hör och känner igen hans röst och gör hans vilja. Bilden i v. 7 av Jesus som dörr (grind) kan verka förvirrande. Läs den i ljuset av 5 Mos 6:4-9, där kärleken till Gud är det avgörande, innanför och utanför hemmets portar! De kristna går fritt in och ut genom Jesus, kärlekens dörr (v. 9).

Prisa Herren, alla folk, lova honom, alla länder (Ps 117:1)!
--

TISDAGEN I FJÄRDE PÅSKVECKAN

TISDAG 14 maj:

DEN HELIGE APOSTELN MATTIAS, fest

MATTIAS var den tolfte – eller ska vi säga trettonde – av de apostlar som kyrkan bygger på. När förrädaren Judas dog valde kyrkan en ny i hans ställe. Jesus hade ju bestämt att apostlarna skulle vara just tolv (Luk 6:12-16). Det ”nya Israel” skulle tydligen byggas av lika många ”söner” som det gamla Israel, patriarken Jakob, hade (1 Mos 35:22c-26). Mattias är därmed ”retroaktiv” apostel. Han valdes bland dem som hade varit lärjungar från den första tiden när Jesus döptes i Jordan tills hans himmelfärd (Apg 1:21-22), så han kände Jesus mycket väl – även om Jesus alltså inte direkt valde honom till apostlakollegiet. Kallelser kan visa sig tidigt eller sent i livet, kanske väldigt sent.

Första läsningen berättar hur Mattias valdes. Evangelieläsningen (Joh 15:9-17) är från Jesu tal på skärtorsdagskvällen till lärjungarna om vinstocken – vår levande gemenskap med honom – och kärleksbudet. Tonvikten ligger i dag på v. 13 om den som ger sitt liv för sina vänner: legenden berättar att Mattias dog för Kristus – stenad av hedningar. I början av 300-talet ska hans relikier ha förts till Trier i Tyskland, där de nu vördas. Även Rom och Padua gör anspråk på att ha relikier av detta helgon – han som var en av Jesu efterföljare från de allra första dagarna.

Kyrkans bön denna dag:

Evige Gud, du som upptog den helige Mattias i apostlarnas kollegium, låt din kärlek komma oss till del i överflöd, så att vi räknas till dina utvalda. Genom din Son, Jesus Kristus, vår Herre och Gud, som med dig, Fader, och den helige Ande lever och råder från evighet till evighet. Amen.

Läsningar: Apg 1:15-17,20-26 och Joh 15:9-17.

ONSDAGEN I FJÄRDE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 12:24 – 13:5a** (*Avdela Barnabas och Saul*)

Läsningen väcker många frågor om den första kyrkan i Antiochia. Vem exakt gav Barnabas och Paulus (som ännu kallas Saul) i uppdrag att åka till apostlarna i Jerusalem? På vägen tillbaka har de med sig *Johannes Markus*, som Paulus

senare blir så besviken på (Apg 13:13; 15:37 f). Han var son till en rik kvinna i vars hus i Jerusalem urkyrkan brukade samlas (Apg 12:12). Var han tänkt som biskop i Antiochia? Vi hör att kyrkan där redan hade ”profeter” och ”lärare”. Vilka befogenheter hade de, och vem utnämnde dem? Vi förbluffas när vi hör att en av dem, *Manaen*, var fosterbror till självaste Herodes Antipas som ville döda Jesus (Luk 13:31; jfr Luk 23:8-9). Antipas var farbror till den Herodes (Agrippa I) som var kung 41-44 e.Kr. och som förföljde kyrkan (Apg 12:1 f). Lukas vet för övrigt att en viss *Johanna*, hustru till Antipas förvaltare *Kusas*, var lärjunge till Jesus (Luk 8:3). Världen var liten: Nya testamentets bovar och hjältar kände nog varandra rätt så väl!

Vidare frågor: genom vem sade den helige Ande att Paulus och Barnabas skulle skickas iväg? Genom Johannes Markus? Hur? Betyder *handpåläggningen* (v. 3) att de två *vigdes till biskopar*? (Senare, i Apg 14:23, ser vi dem själva insätta ”äldste”, s.k. *presbyterer* = präster). Eller är handlingen en välsignelse inför resan? Varför ska de till Cypern, som ju var Barnabas hemtrakter? Flyr de? Ville någon köra iväg dem? Försöker Lukas släta över skandalrykten genom att upprepa att det var den helige Andes beslut (v. 2 och 4)? Vi vet för litet för att kunna dra slutsatser om denna kyrkas liv. Säkert är: den växte och tog Jesu universella missionsbefallning på allvar (Apg 1:8; Matt 28:19). Resten av Lukas bok fokuserar på Paulus resor tills han når Rom (Lukas själv kryper in i berättelsen och är ögonvittne från och med Apg 16:11).

Evangelium: **Joh 12:44-50** (*Jag är ljuset som har kommit hit i världen*)

Dessa verser kan ursprungligen ha funnits direkt efter v. 36 (och inte som nu efter v. 43). De passar bättre in där, som en högtidlig sammanfattning av kap. 1-12. Det insåg man redan i antiken. Kyrkofadern *Tatianos* ville flytta dem, men det var för sent.

Ja, det är **slutord**! Jesus har slutat argumentera. Allt han har kvar inför Jerusalems förstockade hjärtan är **rop** och **vädjanden**. Han vill säga: ”Fäst er inte vid mitt yttre, min dialekt, min bakgrund! **TRO PÅ MIG!** Mina ord är från Fadern! Om några av er går förlorade, så har ni blivit förvarnade. Det ska ni härmed veta!”

Den som inte bryr sig om Jesu ord dömer sig själv. Här möter vi en syn på domen som är så typiskt för Johannes evangelium: vi ska en gång dömas av Gud, men vi dömer oss själva **redan nu** i det ögonblick då vi avvisar Jesus, och vi är räddade **redan nu** när vi tror (jfr Joh 5:24). Detta ”**NU!**” bevarar minnet av Jesu kraftfulla sätt att tala.

Om ni hör hans röst i dag, förhärda inte era hjärtan (Hebr 3:15).

TORSDAGEN I FJÄRDE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 13:13-25** (*Av Davids släkt har Gud gett en frälsare, Jesus*)

Paulus lämnade i slutet av Apostlagärningarnas kap. 12 Jerusalem, och Lukas intresse för urkyrkans interna liv slutar också där. Två gånger till återvänder Paulus, men bara för att lösa problem eller lämna pengar (Apg kap. 15 och 21 f). Från och med nu handlar allt om evangeliets väg till imperiets huvudstad: Rom. Petrus flydde till en okänd plats från Herodes Agrippa I, som i sin tur dog en förnedrande död som straff från Gud. Detta var år 44. Paulus fick med sig *Johannes Markus* (nog = den senare *evangelisten Markus*, Petrus tolk enligt fornkyrkans källor, se 1 Pet 5:13, och kusin till Barnabas, se Kol 4:10). Han hjälpte till i början av denna den första missionsresan (se även Apg 12:12, 25; 13:5) men han vägrade att fullfölja resan och återvände till Jerusalem (Apg 13:13). Detta kunde Paulus inte glömma (Apg 15:36-39). Markus kanske tillhörde dem som då ansåg att de som omvände sig till Kristus först skulle bli judar helt och hållet (jfr Apg 15:1-2). Precis innan han hoppar av har han sett hur Paulus omvände en romersk ståthållare på Cypern (*Sergius* – flera inskriptioner med hans namn har hittats). Från och med nu kallar Lukas sin hjälte inte längre för Saul (det hebreiska namnet) utan enbart **Paulus** (ett romerskt namn, som betyder ”Lillen”, samma familjenamn som *Sergius*, lustigt nog). Nu betonas apostelns romerska medborgarskap. Dörren öppnas alltmer till hedningarnas värld. Avståndet till Heliga landet ökar: Paulus seglar till *Antiochia i Pisidien* (nuvarande Turkiet), en stad med en stor romersk koloni, där ju för övrigt *Quirinius* från julevangeliet (Luk 2:2) hade varit borgmästare en gång. Obs. än en gång: inte *Antiochia i Syrien*, som Paulus missionsresa utgick ifrån (Apg 13:1 f).

Evangelium: **Joh 13:16-20** (*Den som tar emot någon som jag sänder, han tar emot mig*)

Jesus tvättar lärjungarnas fötter och visar att apostlaämbetets natur är *tjänst* (jfr Matt 10:24; Luk 6:40). När han kom till Judas fötter tänkte han kanske på *hälen* i Ps 41:10, som otacksamt riktas mot en vän (man visade föraktfullt fotsulan – kanske gjorde Judas så!). Ps 41:10 nämner ett *bröd*, alltså måltidsgemenskap. Möjligtvis syftas här på att Judas genom sitt svek tog emot den heliga kommunionen *ovärdigt* (Jfr 1 Kor 11:27). V. 19 tolkas bäst i ljuset av Joh 8:28: först efter Jesu förnedring och uppståndelse kommer lärjungarna helt att förstå hans gudomlighet (orden JAG ÄR DEN JAG ÄR eller JAG ÄR är Guds namn, Jahvé, i 2 Mos 3:14). Denna gudomlighet är gränslös kärlek, ty *ingen har större kärlek än den som ger sitt liv för sina vänner* (Joh 15:13) och *Gud är kärlek*

(1 Joh 4:16). Jesus hoppas att dem han *sänder* (v. 20, samma ord som ”apostlar”, utsända, dvs. *biskopar, präster* och *diakoner*) tas emot med mer tacksamhet än han själv fick se. Exemplet Paulus visar att det sällan blev så.

Jag skickar er som får in bland vargar (Matt 10:16).

FREDAGEN I FJÄRDE PÅSKVECKAN

Första läsningen: **Apg 13:26-33** (*Gud har uppfyllt sitt löfte genom att han uppväckte Jesus*)

Talet i synagogan i Pisidien som inleddes igår fortsätter här. Precis som med de övriga stora talen i Apostlagärningarna är allt inriktat på åhörarnas situation. Lukas återger sina källor troget – här som med Petrus pingstpredikan (Apg 2:14-36) och Stefanos flammande tal till Stora rådet (Apg 7:2-53), där Lukas avviker från sin vanliga stil. Det känns som om Lukas vill återge inte bara dessa mäns ord utan även deras individuella stil. Nu målar han en levande och trogen bild av hur Paulus talade (se t.ex. hur Paulus räknar år i v. 20 precis som i Galaterbrevet 3:17). Det är även typiskt Paulus att utgå från det han har gemensamt med åhörarna, hans *bröder* (v. 26), här: tron på frälsningshistorien och känslan att tillhöra ett utvalt folk. Paulus vill visa att Gud inte slutat ingripa i folkets historia. Messias har verkligen kommit. Att Jesus avvisades av Jerusalem är tragiskt, men att han har uppstått är anledning till ett *glädjebudskap* (v. 32).

Evangelium: **Joh 14:1-6** (*Jag är vägen, sanningen och livet*)

Jesu odödliga ord om att han är *vägen, sanningen och livet* är faktiskt gåtfulla. Det glömmer man lätt för att de är så vackra och tröstande. Jesus vill ta avsked, det märker vi. Han ska till himlen för att förbereda bostäder där åt lärjungarna. De kommer att sakna honom, men han ska återvända och ta dem dit. De ska alltså vänta. Att de redan känner vägen dit han går låter som en uppmaning att aktivt komma efter. Men hur går det ihop – följa efter eller vänta? Texten innehåller en motsägelse som kräver en lösning. Någon måste fråga, och det blir den undrande Tomas: *Nej, Jesus, vi har ingen aning om vart du är på väg!* Bra för oss att han sade så! Utan hans tvivel hade vi aldrig fått höra Jesu oförglömliga svar att han själv är vägen (jfr även Tomas tvivel och Jesu svar i Joh 20:24-28). Svaret verkar betyda att Jesus, fast han är skild ifrån oss, ändå är lika nära oss som den väg vi går på när vi lever som han (1 Joh 2:6). Andliga ledare i alla religioner, till exempel buddhismen, vill alltid *visa* oss en väg. De har funnit den men inte *skapat* den. Jesus banar själv vägen och **är** vägen. Han öppnar vägen för oss genom att skingra dödens mörker, ungefär som vid en födelse, när huvudet tränger ut först och resten av kroppens lemmar (vi, hans

kyrka) följer med ut i ljuset. Jesus är både vägen och målet. Att vara på väg med honom är att redan vara framme. Han är **sanningen**: den som söker sanning har Jesus inom räckhåll (Joh 8:32) – och även det eviga **livet** han ger (Joh 10:28-30; 11:25; 12:26). Jesus lär oss att själva vara väg – *här på jorden har vi ingen stad som består* (Hebr 13:14). Snart kallade man hans kyrka för just *Vägen* (Apg 19:23). Att vilja följa Jesus är att redan *ha hittats* – av honom (Luk 15:5)! Nåden är där innan vi vet om det, liksom solljuset, som får blomman att öppna sig. Guds nåd drar oss till Jesus (Joh 6:44).

Förslag till fredagsoffer: Be en stund för någon som känner sig långt från Gud.

LÖRDAGEN I FJÄRDE PÅSKVECKAN
LÖRDAGEN 18 maj:

S:T ERIK, KONUNG OCH MARTYR, SVERIGES SKYDDSPATRON, fest

Denna grönskande dag firar vi sankt ERIK, Sveriges helgonkung, dödad i strid mot danska soldater efter att ha deltagit i mässan idag år 1160. Legenden säger att den fromme kungen vägrade avbryta gudstjänsten fast fienderna var nära. Sedan var allt för sent. De ”slog honom till jorden, högg och stack honom sår på sår ... och avhögg till sist vanvördeligen hans vördnadsvärda huvud.” När man 1940 öppnade det vackra 34 kilos förgyllda relikskrinet av silver, som finns i Uppsala domkyrka längst fram till vänster i ett sidokapell, bekräftades berättelsen: lårben och skenben hade märken efter olika skarpa vapen, och en halskota hade drabbats av ett våldsamt svärdshugg. 2014-16 undersöktes skelettet åter. De skador som finns på skelettet stöder helt den delen av legenden. Hela 11 olika skador som uppstått i samband med döden har dokumenterats, en stickskada högt upp på kraniet, övriga skador på framförallt nederdelen av kroppen är orsakade av vapen med vass egg, som svärd eller yxor. Det konstaterades att hugget mot halsen hade kommit framifrån vilket indikerar att Erik dog i strid (det var ingen avrättning). Ca 35 år gammal var han, frisk och vältränad – inte vem som helst på slagfältet! Man kunde även visa att hans föda till stor del bestod av fisk – motsvarade kyrkans fromma sed (fisk åt man på fastedagar i stället för kött).

Vårt lands nationalhelgon på medeltiden beskrevs med sin tids riddarideal: Erik ska ha fört korståg i Finland med sin vän, den helige biskopen Henrik av Uppsala, ha fullbordat domkyrkan i Uppsala, ha levt asketiskt (t.ex. badat kallt, även vintertid, för att dämpa sina begär), mirakel ska ha skett vid hans grav. Samtida källor saknas dock. Erik helgonförklarades aldrig i Rom, bara lokalt, vilket är otypiskt för heliga kungar. Med honom fick det kristna nationsbygget i Sverige en symbolfigur. Även om Eriksdagen i vår tid inte är nationaldag med

pompa och ståt, så står den kvar som en ständig påminnelse om den tro vår kultur vilar på. Huvudstadens vapen visar sedan 1300-talet ett krönt S:t Erikshuvud i guld på blått fält. Vi påträffar det på allt från soptunnor till kommunskyltar, och han är även skyddshelgon för vår katolska domkyrka. Den helige påven Johannes Paulus II knäböjde 9 juni 1989, tillsammans med Svenska kyrkans ärkebiskop, respektfullt inför kung Eriks skrin och hedrade så i världskyrkans namn den helige mannen och hans land, vårt Sverige.

Dagens första läsning för oss till **det himmelska Jerusalem**, målet för all vår strävan och strid här på jorden. Där nämnas jordens heliga *kungar* (Upp 21:24) – varav Erik var en – som ska tåga dit in med det bästa deras kultur har frambragt när den nya himlen och den nya jorden blir verklighet. Även evangeliet handlar om kungar – hårda och stolta sådana – men Jesus betonar att kungavärdigheten ska ges åt alla, d.v.s. åt sådana som har *stannat kvar hos mig under mina prövningar* (Luk 22:28) – en sådan lärjunge var Erik också!

Särskilda läsningar denna dag: Upp 21:2,22-27 samt Luk 22:24-30